

izdanju knjigu *Kapitalizam i njegova kultura*. Kritika je pozitivno ocijenila živo izneseni materijal iz eldorada businessa i gangsterstva. Od 1941. su se i business i političko gangsterstvo SAD razvili do neslućene visine, te su i Davies i milioni poštenih ljudi morali doći do saznanja, da im je mjesto u frontu aktivne borbe protiv zločinačkog imperijalizma.

V. Babić

CZASOPISMO HISTORYCZNO-PRAWNE I i II.

(*Annales d'histoire du droit*)

Poljska pravna povijest ima lijepu tradiciju, napose otkako su od kraja XVIII. st. radnici na tom području počeli obrađivati svoj predmet pod utjecajem novih pogleda u vezi s francuskom revolucijom i proučavati ga kao dio cjelovitog slavenskog prava. O tom svjedoče imena: W. Surowiecki, I. Rakowiecki, Czacki, W. Maciejowski, J. Lelewel, braća Jozef i Romuald Hube — sve do kraja XIX. st., kad taj romantičarski pravac pomalo nestaje. U to se vrijeme javlja krupno ime Oswalda *Balzera* († 1933), dugogodišnjeg profesora poljske pravne povijesti na sveučilištu u Lavovu, osnivača t. zv. lavovske škole, dok je u drugom poljskom kulturnom središtu, u Krakovu, doskora stao na čelo t. zv. krakovske škole profesor Stanislaw *Kutrzeba* († 1946), učenik svog prethodnika na katedri poljske pravne povijesti B. Ulanovskog. U trećem poljskom kulturnom središtu, u Varšavi, koja je bila pod ruskom okupacijom, historija poljskog prava nije se posebno predavala, a katedru slavenskih prava držao je Rus F. F. *Zigelj*. Opreka između lavovske i krakovske škole došla je snažnije do izražaja, kad je 1905 *Kutrzeba* objelodanio djelo *Historja ustroju Polski w zarysie* (Nacrt povijesti ustrojstva Poljske). Taj je sintetički pregled razvoja poljskih političkih ustanova naišao na kritiku, a prije svega se isticalo, da još nije došlo vrijeme, zbog nedostatnog izvornog materijala, za ovakvu radnju. Među kritikama naročito se isticao *Balzer*, te je između njega i *Kutrzebe* došlo do oštire polemike. Za razliku od krakovske škole, lavovska je škola poimence naglašavala potrebu primjenjivanja komparativne metode, i to napose u okviru slavenskih prava. *Balzer* je već 1900 objavio djelo *Historja porównawcza praw słowiańskich*, u kojem razlaže, kako je komparativna metoda dobra i potrebna, iako dosad nije postigla naročitih uspjeha zbog toga, što je radila deskriptivno, a ne, kako treba, analitički. Komparativnu su metodu za proučavanje slavenskih prava preporučali i praški profesor *Karel Kadlec* i varšavski profesor F. F. *Zigelj*, iako su se ta trojica opet razilazila u pojedinostima njene primjene i navodila različite uzroke zbog dotadašnjih njenih neuspjeha.

Nedavno je krug pravnih historika sa središtem u Poznanju pokrenuo novi časopis, od kojega su dosad izašle dvije sveske. U Predgovoru, što ga redakcija u 1. sv. upućuje čitaocima, kaže se, da časopis treba da ispuni prazninu u historijskim publikacijama poslije rata i da preuzme zadatak, što ga je 1930—1939 ispunjavao *Przewodnik historyczno-prawny* u Lavovu. Ali novi časopis ima donekle različit karakter, a i zadatak mu je ponešto širi od onoga, što ga je imao u svom programu *Przewodnik*. Prije svega, on će, za razliku od *Przewodnika*, obuhvatiti i povijest rimskog i kanonskog prava. Dalje, njegov je osnovni cilj da ostvari usku suradnju pravnih historika iz svih slavenskih zemalja, te će davati prvenstvo studijama iz oblasti komparativne historije slavenskih prava. A na kraju, časopis treba da posluži kao veza između nauke, koja se odnosi na probleme pravne povijesti slavenskih država, i pravno-historijskih nauka, koje se tiču drugih krajeva svijeta. U tu će svrhu časopis štampati na francuskom jeziku nesamo prikaze i résumé-e, već i članke.

Iz ovog programatskog predgovora, kao i iz članaka u časopisu razabire se, da on uglavnom nadovezuje na tradicije poljske pravno-povijesne nauke, kako je ona došla do izraza napose u školama lavovskoj i krakovskoj, pri čemu se ističe »studij iz područja komparativne historije slavenskih prava«. Istina, »komparativna metoda« je odlično heurističko sredstvo za prikupljanje i utvrđivanje pravno-povijesnih podataka, toliko važnih za uspješan rad u toj naučnoj oblasti; ona predstavlja i najdalji domet buržoaske nauke u proučavanju i obrađivanju problema na tom području. Ali je pogrešno gledati u toj »metodi« onaj put, koji će nas dovesti do rješenja osnovnih problema u povijesti države i prava. Neposredno prije prošlog rata izašao je zbornik s radovima o komparativnom pravu u počast najodličnijeg predstavnika tog pravca Eduarda Lamberta, sveučilišnog profesora i predstojnika Instituta za komparativno pravo u Lyonu' (*Introduction à l'étude du droit comparé*, Recueil d'études en l'honneur d'Edouard Lambert. Première partie: Les aspects, les fonctions et les sources du droit comparé. Deuxième partie: Instruments d'études du droit comparé, str. 735.). Ovdje je komparativna metoda u pravu cjelovito obrađena, i kao »histoire comparative« i kao »législation comparative«; ona je u mnogobrojnim člancima razrađena i teoretski i u praktičkoj primjeni na probleme iz te naučne oblasti — taj je zbornik doista, gotovo bismo rekli, iscrpan pregled međunarodnih napora učinjenih u radu s tom metodom. Ali osnovnih problema, što se nameću historiji države i prava s pomoću te metode, ne će biti moguće riješiti — taj se posao može izvršiti jedino dijalektičkom metodom marksizma-lenjinizma.

Dvije sveske poznanjskog časopisa svojim su sadržajem vrlo bogate, i po samostalnim člancima, kao i po prikazima, recenzijama i raznim referatima. Držimo, da će biti korisno, da na neke priloge, koji su općenitijeg značenja ili su za nas važniji, posebno skrenemo pažnju.

J. *Matuszewski* u svom članku *Artikuly słowiańskie zwierciadła saskiego* (I, str. 25 do 74) izvodi: Nesumnjivo je, da su Slaveni u historijsko doba bili naselili cijeli istok Njemačke do Labe, pa i preko nje. Ali je činjenica i to, da tisuću godina kasnije nalazimo ovdje tek neznatne ostatke Slavena i da je većina njih germanizovana. Nijemci nisu odmah oduzeli Slavenima njihovo pravo, jer je tada važio princip personalnih prava, tako da su i Slaveni živjeli po svom, slavenskom, pravu, te su slavenske ustanove i običaji ostali ondje dugo u potpunoj snazi. Njihove tragove nalazimo i u Saskom sralu. — Autor navodi za svoju tezu niz dokaza iz samog Saskog zrcala. On zaključuje, da je Sasko zrcalo monumentalni spomenik njemačkog prava, ali da nam istovremeno daje važna obavještenja o slavenskim pravnim običajima. A ta su obavještenja to dragocjenija, što drugi izvori iz tog područja za niz problema ne daju nikakvih podataka. U tim je, dakle, slučajevima *Speculum Saxonum* jedini izvor za upoznavanje pravnih odnosa u Zapadnih Slavena.

K. *Koranyi* utvrđuje u svom člančiću *Żołnierz najemny i żołnierz zaciężny* (I, 105 do 108) razliku između najamnog i plaćenog vojnika, između najamnika i plaćenika. Najamnike uzima u svoju službu »vojnički izobraženi poduzetnik-kapitalist« sklapajući s njim *locatio-conductio operarum* — to je u stvari talijanski »condottiere« (od lat. *conductor*). Taj je opet sa svoje strane sklapao ugovore s onima, koji su njegove usluge trebali. Ali u Francuskoj se 70-ih godina XIV. st. pojavljuje novi tip tog odnosa: sada kralj postavlja neku osobu svog povjerenja za kapetana i snabdjeva ga novcem, s kojim onda kapetan »verbuje« i namiruje plaćenike. U povijesti države i prava svakako treba da se u većoj mjeri no dosada obaziremo na ustrojstvo vojske i na način kako se ona formirala.

J. *Reychman* priopćuje recenziju o raspravi Adorjána Divéky-ja »Az arany Bulla hatása a lengyel jogra« — Utjecaj Zlatne bule na poljsko pravo, Budapest 1942 (I, 109 do 110). Divéky je na varšavskom sveučilištu predavao mađarsku povijest i bavio se istraživanjem poljsko-mađarskih odnosa. Po njemu je mađarsko pravo bilo posrednik, putem kojega su neki pravni pojmovi prodirali iz jeruzalimskog i napose aragonskog prava u

Poljsku od XIV. st. dalje. Tako je u poljsko pravo ušao i čl. 3. (ius descensus) i čl. 7. (ius resistendi ac contradicendi) Zlatne bule. Recenzent napominje, da je proces bio i obratan. t. j. da je poljsko pravo utjecalo na mađarsko.

M. *Sczaniecki* preporuča knjigu Ganshofa »Qu'est ce que la féodalité«. Neuchâtel-Bruxelles 1947, str. 206 (I, 123—125), upoređuje je s djelom Calmette-a, »La société féodale« (Paris 1932) te ističe novu problematiku u lenskom pravu, što su iznijeli Heinrich Mitteis u »Lehnrecht und Staatsgewalt« (1933) i Marc Bloch u »La société féodale« (1939-40). On konstatuje velik utjecaj Mitteisa na radnju Ganshofa.

K. *Koranyi* referira o radnji M. Sczanieckog »Essai sur les fiefs-rentes« (Bibliothèque d'histoire du droit publiée sous les auspices de la société d'histoire du droit, no. 6, Paris 1946, str. 184), gdje raspravlja o rentnim lenima, koja se javljaju od kraja XI. st., a kojima nije predmetom zemlja, već stalna renta.

J. *Gerlach* referira o radnji Wl. Sobocińskog »Pacta conventa«, Krakow 1939, str. 208 (I, 178—183), u kojoj autor daje pregled pacta conventa prihvaćenih od svih izbornih poljskih kraljeva počevši od Henrika Anžuvinca (1573) iz kuće Valois, pa do Stanislava Augusta (Poniatowskog) 1764. Ta se poljska pacta conventa razlikuju od krunidbenih kapitulacija poznatih već rano u srednjoj Evropi. Dok su krunidbene kapitulacije sadržavale ograničenja za vršenje kraljevske vlasti, koja su bila izabranom kralju nametnuta, a koja je ovaj prilikom krunjenja imao prisegom potvrditi, pacta conventa poljskih izbornih kraljeva imaju čisti karakter ugovora. Bit će korisno iskoristiti taj rad za pitanje krunidbene diplome kod hrvatsko-ugarskih kraljeva.

U pregledu radova iz historije poljskog prava, koji su objavljeni u Poljskoj 1939 do 1946 (I, 206—236) M. *Sczaniecki* upoznaje nas s velikim brojem naučnih radnika na historiji poljskog prava, koji su tragično stradali za vrijeme rata i u vezi s njime. Tu su imena: Stanislav Kutrzeba, Stanislav Børowsky, Stjepan Ehrenkreutz, Stanislav Estreicher, Ladislav Abraham, Ignjat Koschembahr-Łyskowsky, Josip Rafacz i Josip Siemieński. Vidi se dalje, da i u to za Poljsku teško vrijeme nije naučni rad na historiji prava sasvim prestao, a bio je uvjetovan napadajima njemačkih historika u službi Hitlerovoj, da bi se uravnali putovi za agresiju; tu su naročito pitanja o poljskoj autohtonosti, njemačkoj kolonizaciji ili, kako bi htjeli njemački hitlerovski historici, o njemačkoj »Rückwanderung«.

R. *Besnier* daje dobar pregled radova o historiji prava objavljenih u Francuskoj od 1. I. 1939 do 1. I. 1946, koji je sreden po materiji (I, 237—269). Od općeg je interesa literatura objavljena u tom vremenskom razdoblju o feudalizmu, feudalnom uređenju i vlastelinskim pravima (str. 247), gdje se prikazuje i knjiga Blocha »La société féodale«.

R. *Monier* daje pregled najvažnijih radova o rimskom pravu, koji su izašli u Francuskoj 1939—47 (I, str. 270—279), W. *Roch* bibliografiju o pravno-povijesnim radovima u Švicarskoj 1938—45 (I, 280—290), a prof. V. *Vaněček* kroniku historije prava u Čehoslovačkoj 1938—47 (I, 291—305). Na str. 306. I. sv. nalazimo popis katedara i nastavnika pravne povijesti u Jugoslaviji, a redakcija obećaje, da će bibliografiju radova s toga područja objelodaniti kasnije.

Od materijala u II. svesci spominjemo St. *Szczotke* *Studia z dziejów prawa włojskiego w Polsce* (Studija iz povijesti vlašskog prava u Poljskoj; II, 355—418). Vlaški pastiri, idući za pašom, dolaze već u XIV. st., a napose u XV., pa i u XVI. st. sa svojim stadima s Balkanskog poluotoka u poljski dio Karpata i u područje gornjeg Dnjestra i Sana, a pojedini njihovi ogranci dopiru do lavovskog područja i do porječja gornjeg Buga, Wieprza, Styra i Pripjeta. Oni tečajem vremena prelaze od nomadskog na sjedilački život i prolaze kroz tri stadija: pastirski, pastirsko-agrikulturni i agrikulturni; potonju fazu prolaze u XVI. stoljeću. Oni su imali posebni položaj, reguliram »vlaškim pravom«. Podaci, koje nam autor daje, mogu poslužiti za poređenje položaja, što ga imaju Vlasi i njihov »vlaški zakon« kod nas.

Zanimljiva je rasprava praškog profesora V. Vančeka *Les »družiny« (gardes) principales dans les débuts de l'état Tchèque* (II, 427—447). Nema sumnje, kaže autor, da su Slaveni bar od 2. pol. I. tisućljeća n. e. imali organizacije, koje su omogućavale vođenje ratova. Autor prikazuje te organizacije na osnovi filoloških podataka (četa, voj, voj-in, vojak, vojsko, pluk, prapor, korúhev, vojvoda). Situacija kod Slavena nakon raspadanja rodovske organizacije i formiranja prvih teritorijalnih jedinica dala je poticaj za razvoj slavenskoga vojničkog sistema. Ali »družine« u pravom smislu riječi nisu se pojavile prije prvih čvrsto organizovanih kneževina. Do tog vremena pojedine su se vojničke jedinice organizovale prigodice i periodički su imale funkciju da služe ne interesima jedne kaste, već svih slobodnih članova roda. A kadšto su se organizovale i za to, da bi izvršile pojedinačne zadatke (primjerice, da kao oružana pratnja štite trgovce na njihovim putovanjima od grada do grada, od roda do roda). U časovima velike opasnosti naoružao bi se i ustao cijeli narod i krenuo u boj. Tako je, na pr., bilo u velikom ustanku Slavena protiv Avara. Od takvih vojnih organizacija treba razlikovati »družine«. Ta je vojna organizacija sa svojim članovima bila ovisna od kneza, a njeni su članovi profesionalni vojnici. »Družine« su socijalni fenomen, koji se pojavio na određenoj etapi socijalnog razvoja, t. j. u času, kad su se pojedinačna plemena sa svojim duces preobrazila u državu. U tom su smislu »družine« opći fenomen socijalnog razvoja cijelog čovječanstva, ali se on, dakako, kod pojedinih naroda javljao u razno vrijeme. Tako se »družine« kod Čeha nisu javile prije VIII. ili IX. st., jer se jasno kristalizovane formacije države kod njih ne javljaju prije sredine IX. stoljeća. Vanček govori o »državi družine«, (état de gardes — stat družinový), koja nije drugo nego prelazna epizoda između rodovske organizacije prije stvaranja države i feudalne države. »Družinska kneževstva« (principautés de gardes — družinová knížectví) jesu prema tome posljednja faza rodovske evolucije, i tu počinje, u naročito povoljnim prilikama, život države. Ali je jasno, kaže dalje autor, da ni u kom slučaju proučavanje »družina« ne smije da služi kao pretekst, da bi se prikrio klasni karakter prvih formacija države kod Čeha. »Družine« su bile sredstvo, kojim je knez — dux, kao predstavnik klase bogatih vlasnika zemljišta koja je u nastajanju, s jedne strane održavao i pojačavao gospodujući položaj te klase prema ostalom podvlašćenom stanovništvu, a s druge strane svoju prevlast unutar gospodujuće klase. Ako tako gledamo na »družine« onda će biti teško, kaže Vanček, reći o njima nešto naročito novo. Tu se autor poziva na Engelsovo Porijeklo porodice, gdje je rečeno (str. 131 hrv. izdanja): »Jedna je ustanova pogodovala pojavi kraljevstva: pratnja (družina).« Autor obraća pažnju na to, da je prof. Žigelj pisao o družinama (Ottův Slovník Naučný pod »družina«). U nastavku svog članka autor ispituje »družinu« kod Čeha, i ti će podaci poslužiti kao poredbeni materijal za to pitanje kod drugih naroda. Prema autorovu mišljenju »družina« ima kod Slavena autohtoni karakter i nije potrebno za nju tražiti neke strane »uzore« ili »utjecaje«. Ali je s druge strane jasno, da su »družine« i pored svog autohtonog korijena u kasnijem razvoju bile kod Čeha podvrgnute utjecaju franačkom, jednako kao što su »družine« kod Južnih Slavena bile pod utjecajem bizantinske vojne organizacije. »Družine« su, dakle, bile vrlo važno sredstvo za učvršćenje centralne vlasti u prvo vrijeme postojanja češke države. Ali kako je s vremenom rasla važnost »družina«, dolazili su i knezovi u sve veću zavisnost od njih. Tek kad je pod utjecajem kršćanstva knez počeo svoju vlast izvoditi od boga (dei gratia), uspostavljena je ravnoteža između njega i družine. U daljem se razvoju još i više smanjio utjecaj »družina«, pošto su njihovi članovi smještavani u dvorove i po zemljištima, što su ih primili na dar od kneza. Tada počinju mjesto članova družina igrati odlučnu ulogu vlasnici zemlje. Oni su jamačno i prije ulazili u sastav družine, ali sad se ta nova klasa javlja uz kneza, te nije važno, da li njeni članovi služe u kneževoj družini ili ne.

K. Koranyi referira o radnji L. L. Hammericha »Clamor. Eine rechtsgeschichtliche Studie« (Köbenhavn 1941, str. 206), te je dopunjuje materijalom iz slavenskih i južnoslavenskih prava. Autor je u svojoj radnji obradio poznati »klič«, t. j. dozivanje u pomoć, kad

se počinja neko zlodjelo. Dozivati u pomoć — »pomagaj, pomagajte!«, primjerice u Vinodolskom zakonu — može ili onaj koji zlo trpi ili onaj koji gleda, gdje se zlodjelo vrši. Recenzent ističe, da naslov autorove radnje obećaje više, no što je u njoj sadržano, jer bi po naslovu očekivali, da je on obradio »klič« u svim pravima, dok se je autor ograničio samo na prava germanskog porijekla. Autor naročito ispituje, da li je »klič« povezan s izvjesnim procesualnim posljedicama, t. j. da li ima kakvo značenje u postupku kao dokazno sredstvo. Autor tvrdi, da u indijskom, grčkom, rimskom i keltskom pravu »klič« nema važnost kao dokazno sredstvo, dok ga u germanskim pravima u većini slučajeva nema. Za Vinodolski zakon možemo svakako ustvrditi, da je »klič« imao procesualno značenje; smatralo se, da je krivac uhvaćen in flagranti, kad se klicalo »pomagajte«. Ta radnja, kako kaže recenzent, može poslužiti kao polazna točka za svestranu obradbu toga problema.

St. *Sreniowski* referira (II, 478—480) o radnji Václava Huse »Epochy českých dějin« (Sbornik pro hospodářské a sociální dějiny, Praha I. 1946). Autor je postavio sebi zadatak, da provede periodizaciju češke povijesti s pomoću metode historijskog materijalizma, a na osnovi objektivnih kriterija, u protivnosti s dosadašnjim periodizacijama, koje su se provodile sa stajališta spiritualističkih (idealističkih) koncepcija. Autor govori najprije o rodovskom uređenju i njegovu raspadanju, a zatim dijeli češko historijsko zbivanje na ove periode: Prva perioda teče od kraja X. do XII. st. kao prijelaz na feudalizam uz ostatke ropstva. Od polovice XII. st. do husitske revolucije teče prva faza feudalizma s karakterističnim razvojem proizvodnih snaga, napose rudarstva, sa sve većim protivštinama unutar feudalne klase: plemstva protiv svećenstva, nižeg plemstva protiv višeg. Husitska revolucija upravljena je uglavnom protiv feudalnoj duhovnoj gospodi i polukolonijalnom financijskom iskorišćivanju čeških zemalja od strane papinskog Rima. Druga faza feudalizma teče od husitske revolucije do katastrofe na Bijelom gori (1620). Veleposjednici prelaze od činženjačkog na zakupničko gospodarstvo. Premještanje evropskih morskih putova koči industrijski razvoj u Češkoj — na zapadu se razvija manufaktura, za Češku je karakteristična zanatska proizvodnja. Mali posjed počinje u XVI. st. da podliježe političkoj i ekonomskoj premoći posjeda visoke aristokracije. Treća faza feudalizma ispunjava vrijeme od 1618 do 1781, t. j. do oslobođenja kmetova za Josipa II. Kao posljedica 30-godišnjeg rata dolazi brza koncentracija manjih posjeda u latifundije s gospodujućom ulogom Nijemaca i obnovljenom pozicijom svećenstva. Protiv te vladajuće klase stoji seosko stanovništvo, veći dio građanstva i malo plemstvo. Češke zemlje imaju pod apsolutnom habsburškom vladom polukolonijalni karakter. U drugoj polovini XVIII. st. uvjetovao je gubitak Šleske porast manufakturne proizvodnje u Češkoj, a dokinuće kmetstva omogućilo je priliv ljudstva u gradove, u industriju, što je doprinijelo degermanizaciji čeških gradova. Prelazno razdoblje u formaciju kapitalizma traje od 1781 do 1848, koja godina dovršava epohu feudalizma. Slijedeću epohu kapitalizma dijeli Husa također na tri faze. Prva teče do 90-ih godina XIX. st. — doba porasta snaga češke i njemačke buržoazije, pored političkog i ekonomskog značaja, što ga u to vrijeme ima i poljoprivreda. Druga faza seže do 1918., u kojoj je Češka djelomično izravnala gospodarsku zaostalost u poredbi sa zapadnim kapitalizmom. Treća faza ispunjava vrijeme između dva svjetska rata — sada postoji Čehoslovačka republika: mase narodne oslobođene su od pritiska njemačkog i mađarskog, ali do dubljih promjena u socijalnom uređenju nije tada došlo. Politička kriza 1938 dovela je do porobljenja Češke od strane njemačkih imperijalista uz pristanak međunarodnog kapitala. Češka ulazi oslobođenjem 1945 u prelaznu fazu prema epohi socijalizma. Recenzent završava svoj prikaz riječima: »U sintetičnom nacrtu, što nam ga daje Husa, jasno se odražava i sve ono, što se u poljskoj povijesti udaljuje od historije susjednog naroda. Vrijedno bi bilo Husovu raspravu prevesti na poljski«.

K. *Koranyi* referira (II, 500—501) o publikaciji: *Medieval Russian Laws, translated by George Vernadsky* (No. XLI. of the Records of civilisation, sources and studies, New-

York 1947), gdje je prevedena Ruska pravda, i to njena kraća i šira redakcija, zatim Dvinskaja ustavnaja gramota i na kraju Pskovska gramota i Novogradska gramota. Recenzent upotpunjuje od autora navedenu literaturu kod pojedinih materija.

J. *Crompton* daje pregled radova iz povijesti prava objavljenih u Engleskoj od 1. I. 1939. do kraja srpnja 1948. (II, 514—539), a Louis *Theo Maes* daje podatke iz istog naučnog područja u Belgiji (II, 540—541), dok u II. sv., str. 542—543, nalazimo podatke o Institutu političke i ustavne povijesti na Sorboni.

J. *Pogonowski* komemorira (II, str. 548—549). Metoda Dolenca, profesora na ljubljanskom sveučilištu (10. X. 1941). S velikim ćemo interesom pratiti dalji razvoj ovog dobro redigovanog časopisa, koji će napose i po svom informativnom dijelu doprijeti pojačanju rada na povijesti države i prava uopće, a naročito unapređenju povijesti države i prava slavenskih naroda.

Marko Kostrenčić

M U Z E J I,

časopis za muzeološko-konzervatorska pitanja, br. 1 i 2,

Beograd 1948-49

(Izdanje »Prosvetex« izdavačkog preduzeća Srbije. Časopis izlazi tromjesečno. Uredivački odbor: Andrejević-Kun Nada (odgovorni urednik), Bošković Đurde, Panić Milorad-Surep, Petrović Veljko, Simić-Milovanović Zora.)

1.

Izdajući prve brojeve časopisa posvećenog muzeološko-konzervatorskim pitanjima, prvog te vrste u našoj zemlji, muzejski radnici NR Srbije zahvatili su prvi i u problematiku, koja se u vezi s uređivanjem takvog časopisa pojavljuje s obzirom na njegovu liniju, sadržaj i oblik. Ova dva broja predstavljaju stvarno prva iskustva takvog rada, koja će bez sumnje moći korisno poslužiti kod izdavanja časopisa te vrste u drugim Narodnim Republikama, pa i kod eventualnog izdavanja takvog časopisa saveznog značaja. Upravo zbog toga potrebno je u prvom redu kod ocjene ovog časopisa i njegovih priloga, zadržati se na njegovoj redakcionoj liniji, na njegovoj fizionomiji kao »časopisa za muzeološko-konzervatorska pitanja«. To je potrebno tim više, što je već sama pojava takvog časopisa dokaz, da su dozreli uvjeti za širi publicitet tih pitanja i da se postavljanje i rješavanje njihovo ne ograničava više samo na uski krug specijalista nego da ta pitanja, u vezi s promjenama značenja i funkcije muzejskih i konzervatorskih ustanova u našoj narodnoj državi, postaju dio opće, široke problematike kulturno-prosvjetnog uzdizanja narodnih masa. Povećanje broja muzeja i zavoda za zaštitu spomenika u posljednjih nekoliko godina, golemo proširenje materijalnih mogućnosti njihova djelovanja i opća teoretska preorijentacija naučnog i kulturno-prosvjetnog rada, predstavljaju osnovnu bazu, na kojoj treba posmatrati čitavu tu problematiku.¹ Nov odnos širokih narodnih slojeva prema tim ustanovama (dovoljno je samo usporediti brojke predratnih posjeta u muzejima sa današnjim) treba da pojača odgovornost svih onih, koji rade na tim ustanovama, da dade još jači poticaj za rješavanje svih problema, koji se pojavljuju u vezi s radom tih ustanova.

¹ Prema podacima N. Andrejević-Kun u članku »Zadaci muzeja u novim društvenim uslovima u našoj zemlji« (Muzeji 1) 1945 aktivizirala se u NR Srbiji 4 muzeja, 1946 10, a 1947. radila su 24 muzeja.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA II

1 9 4 9

BROJ 1-4

TISAK I NAKLADA NAKLADNI ZAVOD HRVATSKE / ZAGREB

R E D A K C I O N I O D B O R

V L A D I M I R B A B I Ć
M I R O S L A V B R A N T
G R G A G A M U L I N
M A R K O K O S T R E N Ć I Ć
J A R O S L A V Š I D A K

G L A V N I I O D G O V O R N I U R E D N I K

J A R O S L A V Š I D A K

I Z D A J E

POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE

Z A G R E B

Izdanje Nakladnog zavoda Hrvatske

Za nakladnika Dr. *Edo Musić*

Naklada 3.500 primjeraka

26 štampanih araka

Tiskanje dovršeno 8. I. 1950

u tiskari Nakladnog zavoda Hrvatske

Zagreb, Frankopanska 26

45137